

Brezovljanski nalaz iz šume Jasenova kod Nove Rače

Brezovljanski kulturni facies, koji je, kao što je poznato, nastao u "sudaru" ekspanzionističke sopotske populacije i starosjedilačkog korenovskog stanovništva, predstavlja još priličnu zagonetku u sklopu neolita na području sjeverozapadne Hrvatske. Razlog tome treba tražiti u neistraženosti ovog geografskog areala - za sada su nam samo dostupni podaci sa probnog iskopavanja prof. S. Dimitrijevića¹ na lokalitetu Gornji Brezovljani kod Žabna (općina Križevci) te podatak da je keramika brezovljanskog tipa pronađena u šumi Jasenaš - Veliki cimer kod Virovitice.² Zbog navedenog smatramo da je svaki novi nalaz, a takav je i ovaj iz šume Jasenova kod Nove Rače kraj Bjelovara, potrebno objaviti, kako bi upotpunili naša saznanja o ovoj kulturnoj pojavi.

Nalaz iz šume Jasenova u stručnoj literaturi spomenut je samo dva puta,³ i to u obliku natuknice, pa ovom prilikom dajemo detaljnije podatke.

Šuma Jasenova, odnosno njen šumarak Marčinovac u kojem je pronađena brezovljanska keramika, smještena je na graničnom području sela Nova Rača i Slavonska Kovačica (općina Grubišno Polje). Lokalitet se nalazi na južnoj padini brijega, uz samu cestu koja spaja navedena sela, cca 300 m sjeveroistočno od bezimenog potoka. Brezovljanska keramika pronađena je slučajno kopanjem zemlje uz samu spomenutu cestu 1987. g. i bila je pohranjena sve do nedavno u arheološkoj zbirci Đure Jakšekovića iz Drljanovca (svoju zbirku Đ. Jakšeković poklonio je 1987. g. Gradskom muzeju u Bjelovaru).

Pronađeni komad keramike u stvari je veći dio jedne visoke zdjele (dimenzije: visina - 19 cm, promjer - cca 30 cm) napravljene od pročišćene ilovače s dodatkom liskuna. Keramika je izrađena kombiniranom tehnologijom pečenja (siva površina - crveno jezgro) s tim što je i sa vanjske i s unutrašnje strane u toku samog pečenja primjenjen tzv. "Mottled Ware" postupak ukrašavanja. Taj mrljasti ukras, koji je zapravo u brezovljanskom tipu sopotske kulture nadomjestak za klasičnu slikanu keramiku,

kombiniran je sa tipičnim sopotskim ukrasima: bradavičastim ispupčenjem (sačuvano je samo jedno od vjerojatnih 4) i ubodnim ukrasom izvedenim instrumentom sa kotačićem, koji u jednoj pravilnoj liniji ide horizontalno po vanjskom središnjem dijelu zdjele, pri tome prelazeći preko bradavičastog ispupčenja.

Bez namjere da kompariramo spomenuti nalaz sa nalazima iz Gornjih Brezovljana zbog male količine objavljenog materijala, podsjetimo samo na neke najosnovnije karakteristike brezovljanskog kulturnog faciesa. Spomenuti facies, kronološki gledajući, nasljeđuje korenovsku kulturu i traje relativno kratko (4100-3900. g. p.n.e. po nekalibriranoj C¹⁴ metodi).⁴ Njegova egzistencija započinje negdje u drugoj polovini stupnja I-B klasične sopotske kulture i traje do prijelaza stupnja II u stupanj III. Gledajući vrijeme i prostor u kojem traje brezovljanski facies možemo izvoditi razne korelacije sa npr. klasičnom sopotskom kulturom i njenim tipovima koji se razvijaju u Transdanubiji ili sa geografskim prostorima centralne Evrope. Analize pokazuju da postoje dodirne točke sa prostorom Moravske (ukrašavanje u maniri Stichbandkeramik) te panonskim prostorom iza Dunava, tj. jugozapadnom Slovačkom (arhitektonika ukrašavanja podudarna je sa stilom kulture Lužianky). Sve to, međutim, nije dovoljno da bi se ova kulturna manifestacija uklopila u dosad postojeće, već je treba izdvojiti kao potpuno samosvojnu.

Zbog svega gore navedenog nadamo se da će objavljivanje nalaza iz šume Jasenova bar malo doprinjeti rješavanju prisutne problematike vezane za brezovljanski kulturni facies.

Ein Gefäß des Brezovljani typus aus dem Wald Jasenova bei Nova Rača

Bei der Ausgrabungsarbeiten neben der Straße Nova Rača-Slavonska Kovačica wurde im Jahr 1978. ganz zufällig Fragment eines Gefäßes von Brezovljani Typus der Sopotkultur mit folgenden Merkmalen entdeckt: Das Material (es handelt sich ausschließlich um Keramik) wurde aus dem gereinigten Ton gemacht, mit dem Zusatz von feinem Sand

(Höhe = 19 cm, Durchschnitt = 30 cm.) Diese Keramik wurde durch kombinierte Brandtechnologie gefertigt, (überwiegend eine graue Oberfläche und ein roter Kern), mit Fleckenverzierung, die im Laufe des Brandvorganges entstanden ist (sgn. Mottled Ware). Dabei sind auch die warzenförmige Applikationen und Stickverzierung zu finden, die mit einem Rädchen durchgeführt wurde. Es handelt sich um eine gerade, kontinuierliche, horizontale Linie auf der äußeren Fläche des Gefäßes, die die schon erwähnte warzenförmige Applikation überquert. Dieser Fund soll als Beitrag zu der Problematik von Brezovljani Typus der Sopotkultur betrachtet werden (4100-3900 v. Ch.).

Übersetzung: Oka Ričko

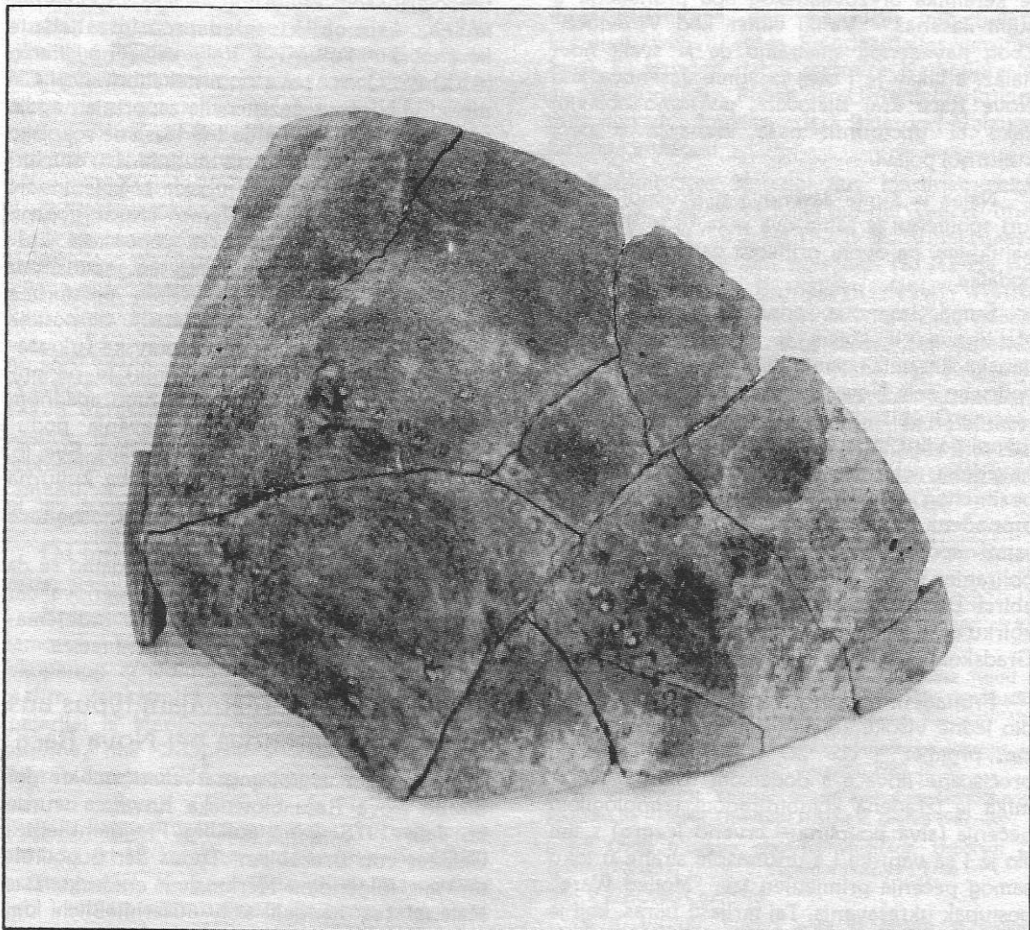
Bilješke:

1 S. DIMITRIJEVIĆ, Neolit u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva br. 2, Zagreb 1978, 71-128 (Gornji Brezovljani: 81-94)

2 Za podatak zahvaljujem kolegi Zorku Markoviću, kustosu Muzeja grada Koprivnice

3 B. GERIĆ, Arheološki nalazi i lokaliteti bjelovarskog kraja - katalog izložbe, Bjelovar 1983, 3

4 Kronološki podaci za neolit i eneolit sjeverozapadne Hrvatske bazirani su na radu: Marković Z, Problem kontinuiteta stanovništva i kultura sjeverne Hrvatske od ranog neolita do početka brončanog doba (rukopis doktorske disertacije, Ljubljana 1988.)

Šuma Jasenova: slučajni nalaz

Foto: S. Pohajda

Etnologija

Venja BOBINJARIĆ, O pojavi pekuve u kopriivničkom kraju. 74

Neda MATIJAŠKO, Upotreba pisama pri nošenju tereta na području panonskog kraja u Jugoslaviji. 76

Mladen MEDAR, Prilog bibliografiji Zvonimira Lovrićevića 78

Slavica HOŠIĆ, O narodnoj pjesmi u Moslavini 80

Dimitrije ŠTEKLIĆ, O narodnoj pjesmi u Moslavini 84

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor i Virje)

Prikazi

Venja BOBINJARIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 88

1988. 88

Venja BOBINJARIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 89

Franjo HORVAT, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 89

Libuška KASARIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 89

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 89

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 89

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 94

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 95

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Dražen PAŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Zorko MARČEČ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Mladen MEDAR, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

Rade NILOŠIĆ, O današnjem stanju hrvatskih narodnih običaja, Zagreb 97

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Stručni kolegij Gradskog muzeja Bjelovar

Glavni i odgovorni urednik: Goran Jakovljević

Tehnički urednik: Željko Vukčević

Uređivački kolegij: Goran Jakovljević (Bjelovar), Miroslav Klemm (Varaždin), Smiljka Marčec (Čakovec), Rastko Pražić (Kutina) i Oka Ričko (Koprivnica)

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo. Za sadržaj i lekturu tekstova odgovaraju autori.

Glasilno solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik: Gradski muzej Bjelovar

Za nakladnika: Božidar Gerić

Tisak. COLORPRINT Bjelovar

Broj 12 - Ožujak 1989.

God. XII.

Naklada: 800 komada

Naslovna stranica: Detalj metalne ograde ispred spomen-muzeja "Josip Broz Tito" u Velikom Trojstvu, rad Josipa Broza

Prijevod: Oka Ričko (Koprivnica), Marina Šimek (Varaždin), Miroslav Klemm (Varaždin) i Antun Šimunić (Osijek)